

«Μουσείο Ενορίας Αγίου Στεφάνου»: Συζήτηση στο «ΕΝΟΡΙΑ εν δράσει...»

/ [Ενορίες](#)

Η δημιουργία του μουσείου αποτελεί ένα θέμα ιδιαίτερης πολιτιστικής και κοινωνικής αξίας, ένα έργο που δεν αποτελεί τυπικό μουσείο εκκλησιαστικών κειμηλίων, αλλά μια πλήρη ιστορική και κοινωνική αποτύπωση της ζωής της τοπικής κοινότητας.

• Του Σταμάτη Μιχαλακόπουλου / Ι. Ν. Ευαγγελιστρίας Πειραιώς

Στο «Ενοριακό Αρχονταρίκι» του Ιερού Ναού Ευαγγελιστρίας Πειραιώς και στο πλαίσιο του προγράμματος «ΕΝΟΡΙΑ εν δράσει...», την Παρασκευή 24 Οκτωβρίου, ο κ. Νίκος Σαμπαζιώτης, Υπεύθυνος των εκδόσεων «ΑΡΧΟΝΤΑΡΙΚΙ», φιλοξένησε τον Πρωτοπρεσβύτερο π. Χρυσοβαλάντη Θεοδώρου, Εφημέριο του Ιερού Ναού Κοιμήσεως Θεοτόκου και Αγίου Στεφάνου της πόλεως του Αγίου Στεφάνου Αττικής

και Δρ. Λειτουργικής της Θεολογικής Σχολής του ΑΠΘ, σε μια συζήτηση αφιερωμένη στο Μουσείο της Ενορίας του Αγίου Στεφάνου. Η συζήτηση εμπλουτίστηκε με οπτικό υλικό από τις συλλογές του Μουσείου.

Ο π. Χρυσοβαλάντης, δημιουργός του μουσείου, παρουσίασε αναλυτικά το ιστορικό πλαίσιο, τη διαδικασία ίδρυσης και την πολιτιστική σημασία του έργου.

Η δημιουργία του μουσείου αποτελεί ένα θέμα ιδιαίτερης πολιτιστικής και κοινωνικής αξίας, ένα έργο που δεν αποτελεί τυπικό μουσείο εκκλησιαστικών κειμηλίων, αλλά μια πλήρη ιστορική και κοινωνική αποτύπωση της ζωής της τοπικής κοινότητας. Ο π. Χρυσοβαλάντης εξήγησε ότι το μουσείο δεν είναι προσωπικό έργο, αλλά συλλογική προσπάθεια της Ενορίας. Η ιδέα βασίστηκε στην ανάγκη διατήρησης της ιστορικής μνήμης του τόπου και της προσφυγικής του ταυτότητας.

Η Ενορία του Αγίου Στεφάνου δημιουργήθηκε μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή. Οι πρώτοι κάτοικοι ήταν πρόσφυγες από τη Μητρόπολη Δέρκων, κοντά στην Κωνσταντινούπολη, καθώς και από το Ικόνιο και την Καππαδοκία. Το 1924, περίπου εξήντα οικογένειες εγκαταστάθηκαν στην περιοχή που τότε ονομαζόταν Μπογιάτι, σχηματίζοντας τον πρώτο προσφυγικό συνοικισμό. Το 1928, η απογραφή κατέγραψε 800 κατοίκους, αριθμός σημαντικός για την εποχή. Η περιοχή με την πάροδο των δεκαετιών εξελίχθηκε σε σύγχρονη πόλη με 25.000 κατοίκους.

Οι πρόσφυγες έφεραν μαζί τους λίγα προσωπικά αντικείμενα, αλλά διατήρησαν τις εκκλησιαστικές εικόνες και τα κειμήλια των κοινοτήτων τους. Ο πρώτος ναός ήταν πρόχειρος, χτισμένος από ξύλα και λαμαρίνες, ενώ για τα πρώτα χρόνια οι κάτοικοι τελούσαν τις ακολουθίες μέσα σε σκηνές. Οι εικόνες και τα ιερά αντικείμενα φυλάσσονταν επίσης σε σκηνές, γεγονός που καταδεικνύει τον σεβασμό και τη συναισθηματική τους αξία.

Ο πρώτος μόνιμος ναός χτίστηκε το 1937 και ολοκληρώθηκε το 1940, αλλά υπέστη ζημιές κατά τη γερμανική κατοχή, όταν χρησιμοποιήθηκε ως αποθήκη. Μετά τον σεισμό της Πάρνηθας το 1999, ο ναός κρίθηκε ακατάλληλος και κατεδαφίστηκε. Ο π. Χρυσοβαλάντης ανέλαβε την ανοικοδόμηση του νέου ναού, ο οποίος ολοκληρώθηκε και εγκαινιάστηκε το 2020. Στο υπόγειό του δημιουργήθηκε στη συνέχεια ο χώρος του μουσείου, αξιοποιώντας το υλικό που είχε συγκεντρωθεί από παλαιότερα.

Η αρχική έμπνευση για το μουσείο γεννήθηκε από την ανάγκη διάσωσης και

ανάδειξης των εκκλησιαστικών και ιστορικών κειμηλίων της Ενορίας, καθώς και της συλλογικής μνήμης των κατοίκων. Ο χώρος λειτούργησε αρχικά ως αποθήκη υλικού και σταδιακά εξελίχθηκε σε οργανωμένο μουσείο.

Το μουσείο διαθέτει εκθεσιακό χώρο 600 τετραγωνικών μέτρων. Οι συλλογές του περιλαμβάνουν εκκλησιαστικά αντικείμενα όπως εικόνες, βιβλία, λειτουργικά σκεύη, ιερά άμφια, παλαιά χειρόγραφα. Οικογενειακά και λαϊκά κειμήλια, φωτογραφίες, έγγραφα και αντικείμενα καθημερινής ζωής όπως ραπτομηχανές, κανάτες, πιάτα, νυφικά, μπαούλα.

Τέλος περιλαμβάνονται ιστορικά τεκμήρια όπως ληξιαρχικά βιβλία, απογραφές, τίτλοι ιδιοκτησίας, αρχειακό υλικό της ενορίας. Ιδιαίτερη σημασία έχει η συστηματική ψηφιοποίηση των τεκμηρίων. Πάνω από 14.000 φωτογραφίες έχουν ψηφιοποιηθεί και συνοδεύονται από αναλυτικά υπομνήματα με πληροφορίες για τα πρόσωπα, τα γεγονότα και τον τόπο λήψης. Παράλληλα, έχουν καταγραφεί και ψηφιοποιηθεί όλα τα ληξιαρχικά βιβλία, τα οποία παρέχουν πολύτιμες πληροφορίες για την καταγωγή και την ιστορία των οικογενειών της περιοχής.

Ο χώρος του μουσείου, όπως επεσήμανε ο π. Χρυσοβαλάντης, σχεδιάστηκε σύμφωνα με επιστημονικές προδιαγραφές που αναφέρονται σε φωτισμούς, επιγραφές, QR codes για πρόσβαση σε ψηφιακό υλικό, καθώς και θεματικές ενότητες που συνδέουν την εκκλησιαστική, κοινωνική και πολιτιστική ιστορία.

Τα εγκαίνια του μουσείου πραγματοποιήθηκαν την 1η Ιουνίου 2022, ημέρα της εορτής του Αγίου Γρηγορίου Επισκόπου Δέρκων, προστάτη των προσφύγων του Αγίου Στεφάνου. Το μουσείο διαθέτει και ενσωματωμένο παρεκκλήσιο αφιερωμένο στον Άγιο Γρηγόριο, υποδηλώνοντας τον δεσμό πίστης και ιστορίας.

Η δημιουργία του μουσείου στηρίχθηκε οικονομικά από τον ευεργέτη και δωρητή Αθανάσιο Μαρτίνο, καθώς και από την Περιφέρεια Αττικής. Ο Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Κηφισίας, Αμαρουσίου και Ωρωπού, κ. Κύριλλος, στήριξε το έργο πνευματικά και διοικητικά.

Η ομάδα σχεδίασης έδωσε ιδιαίτερη βαρύτητα στη μουσειολογική ταυτότητα, όπως τόνισε ο π. Χρυσοβαλάντης. Οι τοίχοι βάφτηκαν σε κόκκινο και γκρι, χρώματα που συμβολίζουν αντίστοιχα την εκκλησιαστική και ιστορική διάσταση. Μία κίτρινη γραμμή με χρονολογίες διατρέχει τον χώρο, καθοδηγώντας τον επισκέπτη στη χρονολογική πορεία του τόπου.

Η επιτυχία του μουσείου και η συνεχής προσέλευση νέου υλικού οδήγησαν το 2024 σε σημαντική επέκταση. Με νέα χρηματοδότηση από τον κ. Μαρτίνο δημιουργήθηκαν πρόσθετοι χώροι έκθεσης, ανακαινίστηκαν οι υπάρχοντες και

προστέθηκαν νέες προθήκες, φωτισμοί και ψηφιακές εγκαταστάσεις. Η επέκταση αύξησε κατά 70% τον ωφέλιμο εκθεσιακό χώρο. Παράλληλα, προγραμματίστηκε η δημιουργία αρχειοφυλακίου του ναού, ώστε να διατηρηθεί το πλήρες αρχειακό υλικό για μελέτη.

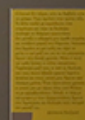
Το 2024 συμπληρώθηκαν 100 χρόνια από την εγκατάσταση των πρώτων προσφύγων. Η Ενορία οργάνωσε εκδηλώσεις σε συνεργασία με τον Δήμο Διονύσου, τα σχολεία και τους πολιτιστικούς συλλόγους. Η πιο σημαντική ήταν η αναπαράσταση της άφιξης των προσφύγων με τη συμμετοχή 220 ατόμων, μαθητών και κατοίκων. Η αναπαράσταση έγινε στον σιδηροδρομικό σταθμό του Αγίου Στεφάνου, απ' όπου είχαν φτάσει οι πρόσφυγες το 1924.

Οι συμμετέχοντες αναβίωσαν τη σκηνή της άφιξης, της προσωρινής εγκατάστασης και της πρώτης λειτουργίας. Η εκδήλωση συγκέντρωσε περίπου 3.000 θεατές και είχε μεγάλη απήχηση. Παράλληλα, διοργανώθηκαν μουσικές, θεατρικές και εκκλησιαστικές εκδηλώσεις που ανέδειξαν την ιστορία και την ταυτότητα του τόπου.

Το Μουσείο της Ενορίας Αγίου Στεφάνου αποτελεί πρότυπο εκκλησιαστικού και πολιτιστικού φορέα. Συνδυάζει την εκκλησιαστική παράδοση με τη λαϊκή ιστορία, τεκμηριώνοντας τη συλλογική μνήμη των προσφύγων και τη συνέχεια της ενοριακής ζωής. Μέσα από την ψηφιοποίηση, τη συστηματική καταγραφή και τη μουσειολογική οργάνωση, διασώζει τεκμήρια ενός αιώνα και τα καθιστά προσβάσιμα στο κοινό και στους ερευνητές.

Η λειτουργία του μουσείου αναδεικνύει τη συμβολή της Εκκλησίας στη διατήρηση της ιστορικής μνήμης και της πολιτιστικής κληρονομιάς. Πρόκειται για έργο συλλογικής προσφοράς και μνήμης, που τιμά τους πρόσφυγες προγόνους και εκπαιδεύει τις νεότερες γενιές. Με τη συνεχή του ανάπτυξη, το μουσείο του Αγίου Στεφάνου αποτελεί ζωντανό παράδειγμα σύνδεσης πίστης, ιστορίας και πολιτισμού.

[illegible][illegible]

Πῶς ἄσωμεν τὴν ὁδὸν Κυρίᾳ
ἐπὶ γῆς ἀλλοτείας;
Ψαλμ. 136, 4

7. Πανηγύρεις, αἱ

Οἱ λαοεῖς εἶναι θρησκευτικὴς πατρις
αἱ ὁποῖες λαμβάνουν χώρα κατὰ τὴν δοξασμένην
μεγάλαν καρτίαν ἢ μεγάλαν δοξασιάν,
στὴν ὁποία μετέχει σύμπασα ἡ κοινότης.
Στὰ πλαίσια τῆς καρτίαν, ἐπιτελεῖται
ἡ λαοεὶς συνάθροις εἰς τὴν πανηγύριν.
Μετά τινος ἐξελίξεως τῆς ἀναλλήλου
καὶ τῆς ἐκπαιδεύσεώς τὸν νῦν νόμον,
αἱ γιορταὶ τῆς κοινότητος οὐλοῦν ἐν νῦν
κοινωνίᾳ τῆς ζωῆς ἐν τῇ ἑλλάδι.
Ἡ μεταφορά τῶν παραδόσεων καὶ εἴθιμον
ἐν τῇ νῦν τῇ μετεκπαιδεύσεως δημιουργεῖ
τὸ νῦν τὸν ἀνδρὶ ἀπὸ τῆς παλαιᾶς
μετὰ τὴν ἀναστροφὴν αὐτοῦ.

Εἰδικὴ ἀναφορά γίνεται εἰς τὴν κοινότητα,
ἐκτελεστικὰς ἀφαιρέσεις κατὰ τὴν δοξασμένην
μεγάλαν θρησκευτικὴν καρτίαν, τὰ ὁποῖα
ἀναφέρονται τὴν νῦν τῇ κοινότητι.
Εἰδικὰ εἰς τὴν ἀγίαν Σοφίαν Κωνσταντινουπόλεως,
κοινότητα γίνεται, τότε καὶ σὺν μέρεσι
τῆς παραμονῆς τῆς καρτίαν τῆς ἀγίας Σοφίας,
μετὰ τὴν κοινότητα. Καθὼς ὁ νῦν βρίσκεται
ἐν τῇ καρτίᾳ, ἡ ἀφαιρὴ γίνεται πᾶσι ἀπὸ τῆς
μετὰ τὴν ἀνδρὶ νῦν καλεῖται ἐν τῇ ἑλλάδι.

